

Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

навчально-науковий юридичний інститут

кафедра трудового, екологічного та аграрного права

ЯРЕМАК З. В.

**УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ:**

**методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та
самостійної роботи здобувачів вищої освіти заочної форми
навчання ОП Право спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ
2023

УДК 349.6:351.9]502(083.13)

я 79

*Рекомендовано до видання вченою радою Навчально-наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 1 від 29 серпня 2023 року)*

Рецензенти:

Розвадовський В. І., кандидат юридичних наук, доцент, зав. кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Данилюк Л. Р., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

я 79 Яремак З. В. Управління в галузі охорони довкілля і природокористування: методичні вказівки для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти заочної форми навчання ОП Право спеціальності 081 Право. Електронне видання. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. 28 с.

Методичні вказівки розроблені на основі ОП Право другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника та є складовою методичного забезпечення вивчення вибіркової освітньої компоненти «Управління в галузі охорони довкілля і природокористування», покликана сприяти студентам у розумінні змісту, основних вимог, завдань, джерельної бази під час підготовки до занять та контролю знань. В посібнику викладені: завдання до семінарських і практичних занять, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшить підготовку до занять, переліки питань, які виносяться на обговорення на занятті, практичних завдань, приклади судової практики. До кожної теми поданий перелік літератури, перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 01.09.2023. Розробка містить також програму навчальної дисципліни та завдання для самостійної роботи.

Методична розробка призначена для здобувачів вищої освіти, викладачів.

УДК 349.6:351.9]502(083.13)

© Яремак З. В., 2023

© ПНУ ім. В. Стефаника, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	11
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1 <i>Механізми участі громадськості у плануванні, реалізації та контролі за виконанням екологічної політики в Україні</i>	11
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2 <i>Екологічний контроль та проблеми його реалізації в Україні</i>	14
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3 <i>Управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів</i>	18
СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4 <i>Управління в галузі охорони та використання лісів</i>	21
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	26

ПЕРЕДМОВА

Правовий інститут «управління в галузі охорони довкілля і природокористування» є одним із фундаментальних інститутів екологічного права, визначальними характеристиками якого є предмет, метод, функції, принципи та види правового регулювання.

Вивчення дисципліни «Управління в галузі охорони довкілля і природокористування» передбачає засвоєння системоутворюючих аспектів екологічного права як галузі права, дозволяє поглиблено розуміти вирішення проблем, пов'язаних зі створенням механізму управління та контролю за додержанням екологічного законодавства, гарантій безпечного сталого соціально-економічного розвитку суспільства і держави, гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян, закладає основу для використання спеціалістами одержаних знань у процесі подальшого навчання, а також для формування у них навичок застосування норм екологічного законодавства на практиці при розробці та забезпеченні юридичного супроводу виважених рішень у відповідній галузі.

Для успішного засвоєння знань із пропонованої дисципліни необхідна наявність основних знань з загальної теорії права та окремих галузей права: конституційного, адміністративного, цивільного, господарського, земельного, екологічного тощо.

Навчальна дисципліна «Управління в галузі охорони довкілля і природокористування» спрямована на поглиблення засвоєних при вивченні нормативних дисциплін еколого-правового спрямування студентами-магістрантами теоретичних знань щодо:

- міжгалузевих аспектів державного, громадського та інших видів управління у галузі раціонального використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки,
- особливостей реалізації функцій державного управління з урахуванням специфіки природного ресурсу;
- та формування у них практичних вмінь та навичок:
- застосування відповідного законодавства у реальній практиці правозахисної, правозастосовчої, наукової та іншої діяльності фахівців у галузі права;
- самостійного здійснення аналізу державної політики в галузі охорони довкілля і природокористування.

При вивченні навчальної дисципліни використовуються такі форми навчальної роботи: лекції, семінарські заняття, консультації, написання письмових контрольних робіт, самостійна робота студентів.

Семінарське заняття – вид навчального заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань з попередньо визначених силабусом тем. Семінарські заняття проводяться у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів, доповідей, дискусій. *Практичне заняття* – це вид навчального заняття,

на якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентами відповідно сформульованих завдань.

На заняттях з навчальної дисципліни «Управління в галузі охорони довкілля і природокористування» поєднуються форми проведення семінарських та практичних занять, фронтальне та індивідуальне опитування здобувачів, усна і письмова перевірка знань, детальний аналіз практичних завдань – реальних юридичних справ та фактів. Перелік тем семінарських занять визначений силабусом. Семінарські (практичні) заняття проводяться з основних тем і є ефективною формою закріплення теоретичних знань, отриманих на лекціях і під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою. Головна *мета* семінарських (практичних) занять — опанування студентами навчальної дисципліни, забезпечення глибокого і всебічного аналізу та колективного обговорення основних проблем дисципліни, формування вміння творчого застосування отриманих знань на практиці.

Цей посібник містить вимоги, питання, практичні завдання і перелік джерел для забезпечення підготовки студентів заочної форми до семінарських (практичних) занять. До кожної теми, що виноситься для аналізу на семінарське заняття, подана коротка анотація, в якій вказується на чому потрібно зосередити увагу при вивченні теми. До тем також поданий перелік питань, що носять конкретний, деталізований характер і цим самим забезпечують глибше розуміння теми та акцентують увагу на основних положеннях законодавства, а також перелік спеціальної літератури, чинних нормативно-правових актів. До тем також включені практичні завдання, які передбачають юридичний аналіз відносин, кваліфікацію юридичних фактів, що мали місце. При вирішенні практичних завдань, насамперед необхідно проаналізувати коло відносин, які склалися, та вибрати правові норми, що підходять для врегулювання в даному випадку. Вибравши норму, слід переконатись в її чинності та аутентичності тексту, перевірити межі дії, щоб впевнитись, що саме вона (чи кілька норм), стануть нормативною підставою правової кваліфікації. В процесі аналізу норми відбувається також її тлумачення, з'ясування змісту з урахуванням вивчених теоретичних положень. Правова кваліфікація представляє собою юридичну оцінку всієї сукупності фактичних обставин справи шляхом віднесення конкретного випадку до сфери дії певних юридичних норм. *Відповідь – вирішення практичних завдань повинна бути максимально повною, обґрунтованою, з посиланням на конкретні статті нормативно-правових актів та визначенням можливих варіантів вирішення, які можуть відрізнятися в залежності від зміни обставин.*

Підготовка до семінарських (практичних) занять не вимагає переписування (відтворення) положень підручників чи статей нормативно-правових актів, однак для належних, обґрунтованих відповідей попередньо мають бути проаналізовані

та занотовані (письмово чи в електронній формі) номери статей, їх положення, висновки та анотації наукових джерел, які використовуються при відповідях.

Відповідно до положення про порядок організації і контролю самостійної роботи студентів Навчально-наукового юридичного інституту, затвердженого вченою радою ННЮІ *самостійна робота студента* – це форма організації індивідуального вивчення студентами навчального матеріалу в аудиторний та поза аудиторний час з метою формування самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості молодого людини, суть якої полягає в уміннях планувати, систематизувати, контролювати й регулювати свою діяльність під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі.

Таким чином, самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і виконується в поза аудиторний час, передбачений програмою навчальної дисципліни. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні здобути навички самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички прийняття правових рішень.

Самостійна робота студента включає:

- опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури;
- аналіз літератури та електронних джерел інформації з відповідної тематики;
- вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання;
- підготовка до практичних (семінарських) занять;
- виконання завдань для самостійної роботи;
- тестова самоперевірка знань.

Контроль за самостійною роботою студентів може здійснюватися викладачем у таких формах:

- поточний контроль засвоєння знань на основі оцінки усної відповіді на питання, повідомлення, доповіді тощо (на практичних або семінарських заняттях);
- тестування;
- перевірка виконання самостійних завдань;
- підсумкове оцінювання знань програмового матеріалу – залік.

Основою підготовки до занять виступають такі *базові навчальні та наукові джерела:*

1. Мелень-Забрамна О. Участь громадськості в прийнятті рішень та документів довкіллевого характеру: посібник / О. Мелень-Забрамна [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів: Компанія “Манускрипт”, 2021.
2. Алексеєва Є. Громадський контроль у сфері оцінки впливу на довкілля / Є. Алексеєва [за заг. ред. О. Кравченко]. Львів : Видавництво «Компанія “Манускрипт”», 2021.
3. Системи екологічного управління: сучасні тенденції та міжнародні стандарти. Посібник / С.В. Берзіна, І.І. Яреськовська та ін. К: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017.

4. Жихарєва А. Б. Розвиток екологізації державного управління в Україні: Монографія. Київ: АМУ, 2017.
5. Україна майбутнього: нова політика у сфері охорони довкілля та сталого використання природних ресурсів (аналітичний документ). Львів: Компанія “Манускрипт”, 2016.
6. Правове регулювання відносин в сфері довкілля в Європейському союзі та в Україні / За заг. ред. к.е.н. В. Г. Дідика. К., 2007.
7. Екологічне право : підручник / [А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, А. К. Соколова та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2021.
8. Краснова М. В. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. К.: ВПЦ "Київський університет", 2021.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Загальна частина. Теоретико-правові основи управління в галузі охорони довкілля та природокористування

ТЕМА 1. Теоретико-правова характеристика управління в галузі охорони довкілля та природокористування

Поняття і зміст управління в галузі охорони довкілля та використання природних ресурсів. Принципи та основні завдання екологічного управління.

Види управління. Державне управління, його ознаки та види. Основні форми громадського управління. Самоврядне управління. Виробниче управління.

Поняття та зміст функцій управління природокористуванням та охороною довкілля. Класифікація функцій державного управління.

Правовий механізм екологічного управління та шляхи його вдосконалення.

ТЕМА 2. Державна система управління в галузі охорони довкілля та природокористування

Зміст та складові елементи системи державного управління.

Загальна характеристика суб'єктів державного екологічного управління. Органи загальної компетенції та їх повноваження. Система і повноваження органів спеціальної компетенції.

Сучасні особливості формування системи органів державного управління природокористуванням (позитивні й негативні сторони).

ТЕМА 3. Механізми участі громадськості у плануванні, реалізації та контролі за виконанням екологічної політики в Україні

Законодавчі засади громадського екологічного управління.

Форми участі громадськості у екологічному управлінні.

Функції громадського екологічного управління.

Основні напрями діяльності екологічних громадських організацій. Орхуська конвенція та інформування громадськості.

ТЕМА 4. Інформаційне забезпечення екологічного управління

Поняття, зміст та значення екологічної інформації. Екологічна інформація як вид публічної інформації.

Шляхи доступу до інформації про природні ресурси. Процедури інформаційного забезпечення.

Джерела інформації. Екологічний моніторинг та моніторинг окремих природних ресурсів. Державні кадастри природних ресурсів. Способи забезпечення кадастровою інформацією. Інші джерела інформації.

ТЕМА 5. Економічний механізм управління охороною довкілля та природокористуванням в Україні

Поняття та принципи економіко-правового механізму природокористування та охорони довкілля. Основні напрями та складові економічного механізму природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Джерела фінансування екологічних заходів. Фонди охорони навколишнього природного середовища.

Платність використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища: види та форми справляння.

Види економічного стимулювання природоохоронної діяльності. Екологічне страхування.

ТЕМА 6. Екологічний контроль та проблеми його реалізації в Україні

Функції та завдання екологічного контролю за законодавством України. Співвідношення екологічного контролю та нагляду. Співвідношення екологічного контролю з іншими функціями управління в галузі екології.

Суб'єкти та об'єкти екологічного контролю. Зміст екологічного контролю. Види та форми екологічного контролю. Способи (методи) здійснення екологічного контролю.

Державний загальний та спеціальний екологічний контроль. Громадський екологічний контроль. Виробничий екологічний контроль. Самоврядний екологічний контроль.

ТЕМА 7. Міжнародний досвід екологічного управління

Міжнародні принципи управління природоохоронною діяльністю.

Міжнародне співробітництво України. Адаптація українського природоохоронного законодавства до європейського.

Міжнародний досвід в галузі охорони навколишнього природного середовища.

Змістовий модуль 2. Особлива частина. Управління у галузі охорони довкілля та природокористування щодо окремих природних ресурсів

ТЕМА 8. Управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів

Органи управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів загальної та спеціальної компетенції, їх повноваження.

Основні функції управління в галузі використання і охорони земель. Адміністративно-територіальна функція. Державний земельний кадастр. Державний облік і моніторинг земель (поняття, мета, види). Поняття про землеустрій, його основні положення, повноваження, компетенції, економічний

розріз. Екологічна стандартизація та нормування.

Економічний механізм регулювання землекористування.

ТЕМА 9. Управління в галузі вивчення, охорони та використання надр

Особливості управління в галузі використання та охорони надр. Планування використання і охорони надр. Державна експертиза та оцінка запасів корисних копалин. Державний облік та кадастр родовищ, запасів і проявів корисних копалин та державний баланс запасів корисних копалин. Правове регулювання розподілу та перерозподілу надр і корисних копалин.

Правові форми контролю за додержанням законодавства в галузі з охорони і використання надр. Геологічний контроль та гірничий нагляд.

ТЕМА 10. Управління в галузі охорони та використання водних ресурсів

Природоохоронне управління водними ресурсами (поняття, мета, основні проблеми). Органи управління в галузі охорони та використання водних ресурсів відповідно до чинного законодавства України, їх компетенція.

Державне екологічне управління шляхом розробки і впровадження програм охорони навколишнього природного середовища. Міждержавні екологічні програми. Державні екологічні програми. Регіональні екологічні програми.

Екологічна стандартизація та нормування. Державний облік, кадастр і моніторинг вод. Контрольна функція у галузі використання, охорони та відтворення водних ресурсів.

Міжнародний досвід управління річковими басейнами.

ТЕМА 11. Управління в галузі охорони та використання лісів

Завдання державного регулювання та управління у сфері лісових відносин. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин.

Функції управління. Функціональний поділ лісів. Державний облік, кадастр і моніторинг лісів. Контроль за використанням та охороною лісів.

ТЕМА 12. Управління в галузі охорони та використання рослинного і тваринного світу

Державний контроль в галузі охорони рослинного світу. Державний облік і кадастр рослинного світу. Моніторинг рослинного світу. Державний і громадський контроль у галузі охорони, використання та відтворення рослинного світу.

Державне управління в галузі охорони тваринного світу. Державний облік в галузі використання об'єктів тваринного світу та державний кадастр тваринного світу. Моніторинг тваринного світу. Державний контроль у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1 (2 год.)

ТЕМА. Механізми участі громадськості у плануванні, реалізації та контролі за виконанням екологічної політики в Україні

Участь громадськості є ефективним інструментом врахування екологічних та соціальних інтересів у процесі прийняття управлінських рішень і таким чином покращення якості рішень та підвищення рівня їхнього сприйняття з боку загальної громадськості. Це твердження вже давно отримало міжнародне визнання. Існує низка міжнародних угод, до яких Україна приєдналася, які вимагають, щоб сторони цих угод забезпечували та розвивали участь громадськості в екологічному управлінні. Це і Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (1991) та Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (1998).

При підготовці до семінарського заняття варто з'ясувати нормативні підстави та форми участі громадськості у прийнятті екологічно значимих рішень. З метою належної реалізації функцій громадського екологічного управління необхідно дослідити питання належного інформування громадськості та доступності правосуддя з питань захисту довкілля.

Питання для обговорення:

1. Міжнародні стандарти та національне законодавство щодо участі громадськості у прийнятті екологічних рішень.
2. Форми участі громадськості у екологічному управлінні:
 - а) громадське обговорення;
 - б) участь громадськості в оцінці впливу на довкілля;
 - в) інші форми.
3. Доступ громадськості до екологічної інформації.
4. Доступ громадськості до правосуддя з питань захисту довкілля.
5. Роль громадських організацій у формуванні нового ставлення суспільства до природи.

Термінологічне завдання: громадськість, громадська організація, громадське обговорення, громадські слухання, екологічна інформація.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

I. Запропонуйте власне визначення поняття «громадського екологічного управління».

II. Визначте співвідношення понять «громадськість», «громадська організація», «громадська екологічна організація».

III. На основі аналізу норм ЗУ «Про стратегічну екологічну оцінку» та ЗУ

«Про оцінку впливу на довкілля» дайте порівняльну характеристику форм участі громадськості.

Що, на Вашу думку, необхідно удосконалити у механізмі участі громадськості в оцінці впливу на довкілля?

Практичне завдання:

I. До Комітету Верховної Ради України з питань екології, природокористування та у справах подолання наслідків Чорнобильської катастрофи надійшов запит від кількох громадських екологічних організацій з проханням роз'яснити, чи передбачено екологічним законодавством України та міжнародним законодавством механізм винесення на всенародне обговорення проектів законодавчих актів з питань раціонального використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки, а також яка юридична природа участі громадськості у прийнятті екологічно важливих рішень та в екологічній оцінці.

Голова комітету доручив юридичній службі підготувати відповідь на запит.

Запропонуйте можливий варіант відповіді на запит.

Які форми участі громадськості та механізми їх реалізації впливають із зазначеного запиту?

II. Проаналізувати з реєстру судових рішень:

а) постанову Верховного Суду від 18 травня 2023 року у справі № 759/23414/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111078327>.

б) постанову КАС Верховного Суду від 20 червня 2023 року у справі № 826/17429/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111663209>.

Порівняйте позицію суду у цих справах щодо права особи на звернення до суду?

Дайте власну оцінку рішенням суду.

III. Проаналізувати судові рішення у справі № [640/24964/20](https://reyestr.court.gov.ua/Review/6402496420) про захист права мешканців міста на безпечне для життя і здоров'я довкілля (Кам'янська міська рада звернулася із адміністративним позовом до Міндовкілля щодо оскарження Висновку від 29.09.2020 р. № 21/01-201910294740/1, виданого Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів ТОВ «Рокобан» (третя особа) для планованої діяльності «Здійснення діяльності по збиранню, перевезенню, зберіганню, обробленню, утилізації та знешкодженню небезпечних відходів та подальшим виготовленням м'ясо-кісткової муки, тваринних кормів у м. Кам'янське»):

рішення суду I інстанції: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98678700>

рішення суду апеляційної інстанції: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99795254>

рішення суду касаційної інстанції: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105852425>.

Додаткова література:

1. Бек У. П., Гатала В. В. Про роль місцевих громад у механізмах контролю екологічної політики. *Scientific notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № 37. С. 84-88.
2. Доступ до інформації для потреб участі громадськості у процедурі ОВД в умовах воєнного стану : аналітична записка БФ «ЕПЛ» із пропозиціями для центрального уповноваженого органу. 2022. 13 с. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/dostup-do-informatsiyi-dlya-potreb-uchasti-gromadskosti-u-protsedurovd-v-umovah-voyennogo-stanu/>.
3. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник /за ред О.В. Кравченко. Львів: Норма, 2015. 144 с. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/acsses2015_www2.pdf
4. Іголкін С. М., Нестеренко Г. П. Участь громадськості у прийнятті державних рішень, захист навколишнього природного середовища та демократія. *Ефективність державного управління*. 2020. № 63.
5. Ільків Н. В. Проблеми реалізації окремих організаційно-правових форм забезпечення екологічної безпеки в умовах воєнного стану та перспективи їх удосконалення. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія юридична)*. 2023. №2. С. 40-47.
6. Застосування Європейської конвенції з прав людини для захисту екологічних прав та довкілля (посібник) / Є. Алексеєва, О. Мелень-Забрамна, Д. Скрильніков. Видавництво «Компанія Манускрипт»: Львів, 2016. 240 с. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/UKR1988_EPL_Evropeyskuy_soyuz_Manual.pdf
7. Кобецька Н.Р. Екологічні права громадян України: автореф. дис. на здоб. наук. ст. к.ю.н.: спец. 12.00.06. Київ, 1998. 21 с.
8. Міжнародний судовий форум: «Судовий захист природного довкілля та екологічних прав» (м. Київ, 7 листопада 2019 року): Збірник матеріалів. Київ, 2019. 192 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Zbirnik_Eko_forum.pdf
9. Мороз Г.В. Правове регулювання участі громадськості в прийнятті рішень у галузі охорони довкілля. Івано-Франківськ, 2008. 167 с.
10. На шляху до зміцнення участі громадськості у процесі прийняття екологічних рішень: Україна. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/Policy_paper_UKR_for_web-1.pdf
11. Основні положення Закону України «Про доступ до публічної інформації» в контексті інформації про стан довкілля: Посібник для громадськості. 46 с. URL: http://epl.org.ua/images/pdf/people/1129_EPL_Buklet_003_Inkl_Cover.pdf
12. Планування відновлення довкілля : аналітична записка МБО «ЕПЛ». 2022. 55 с. URL: <http://epl.org.ua/eco-analytics/planuvannya-vidnovlennya-dovkillya/>
13. Процесуальна правоздатність у справах про захист екологічних прав та довкілля: міжнародні стандарти та національна практика / за заг. ред. О. Кравченко. Львів: Видавництво «Компанія “Манускрипт”». 2018. 65 с. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/2485_EPL_Procesyalna_pravozdatnist_NET2.pdf
14. Шигапова Е. І., Черкашина М. Деякі аспекти реалізації Орхуської конвенції в Україні. *Матеріали конференцій Молодіжної наукової ліги*. 2020. С. 85-87.
15. Яремак З. Реалізація права на доступ до правосуддя з питань захисту екологічних прав. *Права людини і довкілля в новій Україні: на честь професора С. М. Кравченко: збірник статей та тез міжнародного дисциплінарного симпозиуму, 20-21 вересня 2014 р.* Львів, 2015 р. С. 168 – 176.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України.
2. Конвенція про доступ до інформації і участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля: прийнята в рамках Ради Європи 25.06.1998 (м. Орхус, Данія).

3. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 25.02.1991 р.
4. Директиви 2003/4/ЄС Європейського парламенту та Ради від 28 січня 2003 р. про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви Ради 90/313/ЄЕС.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991.
6. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992.
7. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011.
8. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017.
9. Про забезпечення доступу до публічної інформації: наказ Мінприроди України від 11.11.2011.
10. Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля: наказ Мінприроди України від 18.12.2003.
11. Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля: постанова Кабінету Міністрів України від 29.06.2011.
12. Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища: наказ Мінприроди України від 1.11.2005.
13. Про затвердження Порядку проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля: постанова Кабінету Міністрів України від 13.12.2017.
14. Про затвердження Порядку складання, подання та опрацювання запитів на інформацію, розпорядником якої є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, та форм для подання таких запитів: наказ Мінприроди України від 2.12.2021, зареєстрований в Мінюсті України 1.02.2022.
15. Про затвердження Порядку складання, подання та опрацювання запитів на інформацію, розпорядником якої є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, та форм для подання таких запитів: наказ Мінприроди України від 2.12.2021.
16. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля: наказ Мінкорресурсів України від 27.02.2002, зареєстрований в Мінюсті України 20.03.2002.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2 (2 год.)

ТЕМА. Екологічний контроль та проблеми його реалізації в Україні

Контроль в галузі природокористування – це діяльність відповідних суб'єктів, спрямована на забезпечення дотримання правових вимог щодо раціонального використання природних ресурсів та їх охорони всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, громадянами. Ст. 34 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено завдання контролю у галузі охорони навколишнього природного середовища – забезпечення додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами. При цьому державному контролю підлягають використання і охорона земель, надр, поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря, лісів та іншої рослинності, тваринного світу, морського середовища та природних ресурсів територіальних вод, континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони України, природних територій та об'єктів, що підлягають особливій

охороні, стан навколишнього природного середовища, а також дотримання заходів біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів навколишнього природного середовища при створенні, дослідженні та практичному використанні генетично модифікованих організмів у відкритій системі.

Залежно від суб'єкта здійснення контролю та сфери дії контрольних повноважень виділяють такі його види: державний, самоврядний, громадський, виробничий.

Під методами (способами, формами) контролю доцільно розуміти законодавчо визначену процедуру здійснення контрольних повноважень відповідними суб'єктами. До них відносять: перевірки, інспектування, обстеження, спостереження, ревізії, інвентаризації, накладення заборон і обмежень, застосування заходів юридичної відповідальності і т. д.

Питання для обговорення:

1. Екологічний контроль як міжгалузева функція управління в галузі використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки.
2. Співвідношення екологічного контролю та нагляду. Співвідношення екологічного контролю з іншими функціями управління в галузі екології.
3. Функції та завдання екологічного контролю за законодавством України.
4. Суб'єкти та об'єкти екологічного контролю. Зміст екологічного контролю.
5. Способи (методи) здійснення екологічного контролю.
6. Державний загальний та спеціальний екологічний контроль. Громадський екологічний контроль. Виробничий екологічний контроль. Самоврядний екологічний контроль.

Термінологічне завдання: контроль, нагляд, екологічний контроль, державний загальний екологічний контроль, державний спеціальний екологічний контроль, виробничий контроль громадський екологічний контроль, самоврядний екологічний контроль, державний інспектор, громадський інспектор.

Контрольні запитання:

1. Правове регулювання здійснення державного контролю в галузі природокористування.
2. Визначте систему органів спеціального державного контролю в галузі природокористування.
3. Дайте характеристику основних форм (способів, методів) державного контролю.
4. Назвіть підстави позапланових заходів державного нагляду (контролю).
5. Розмежуйте компетенцію Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру України та Держгеоінспекції України в галузі державного контролю за використанням і охороною земель.
6. Розмежуйте функції геологічного контролю і гірничого нагляду.
7. Визначте повноваження посадових осіб Державної лісової охорони при здійсненні контролю за раціональним використанням лісів.

8. Охарактеризуйте порядок проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Державним агентством лісових ресурсів.

9. Визначте критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності в галузі використання природних ресурсів.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

I. Дайте порівняльну характеристику повноважень громадських інспекторів та державних.

II. Дайте порівняльну характеристику державного загального та державного спеціального контролю.

Практичне завдання:

I. 6 вересня 2022 року до Львівського окружного адміністративного суду надійшов адміністративний позов Державної екологічної інспекції у Львівській області до фізичної особи-підприємця ОСОБА_1 про застосування заходів реагування шляхом тимчасового зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, пов'язані з поводженням з відходами. В обґрунтування позовних вимог позивачем зазначено, що Державною екологічною інспекцією проведено планову перевірку дотримання вимог природоохоронного законодавства фізичної особи-підприємця ОСОБА_1, за результатами якої були виявлені порушення природоохоронного законодавства.

Відповідач надав заперечення в яких зазначив, що під час проведення перевірки були встановлені факти порушення вимог природоохоронного законодавства, тому інспекцією було видано припис з терміном усунення визначених в приписі порушень до 27.09.2022 року. Так як термін усунення порушень не сплинув на дату розгляду справи підстав для задоволення позовних вимог та тимчасового зупинення виробництва (виготовлення) або реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг, пов'язаної з поводженням з відходами, немає.

1. *Визначте порядок проведення планової перевірки.*

2. *Вирішіть спір по суті, підготувавши рішення суду.*

II. Ознайомтеся з постановою КАС у складі Верховного Суду від 31 травня 2022 року у справі № 818/2169/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104579970> на предмет правомірності дій Державної екологічної інспекції.

Додаткова література:

1. Антонюк У. В. Державний екологічний нагляд (контроль) в Україні в умовах воєнного стану. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. :

матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 651-654.

2. Берзін С. В. Громадський екологічний контроль : посіб. для громадських інспекторів з охорони довкілля / С. В. Берзіна, В. Є. Борейко, Г. С. Бузан ; за заг. ред. І. О. Яковлева. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017.

3. Бокови́кова, Ю. В. Інституціональне забезпечення розвитку публічної влади на прикладі функції державного контролю у сфері природокористування. *Державне будівництво*. 2021. № 1 (30).

4. Голові́кін О. В. Екологічний контроль та нагляд в Україні. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2014.

5. Комарницький, В. М. Удосконалення контролю в галузі охорони навколишнього природного середовища: правові та організаційні питання. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. № 2 (86). С. 217-224.

6. Кучер Л. Ю., Кучер А. В., Миц І. О. Державний екологічний контроль у системі екологічної безпеки. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2020. № 4. Т1. С.212-232.

7. Правові форми екологічного контролю: Навчальний посібник / Краснова М.В., Позняк Є.В., Коваленко Т.П. та ін. (за ред. Красної М.В.). К.: Алерта, 2012.

8. Сівак О. В. Сучасний стан правового регулювання нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища. *Право і суспільство*. 2022. № 4. С. 252-258.

9. Лоева І. Д., Тимошук М. О., Грудев П. Х. Екологічний контроль. Конспект лекцій. Одеса. 2018.

Нормативно-правові акти:

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

2. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією: Постанова Кабінету Міністрів України від 6.03.2019 р. № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-%D0%BF#Text>

3. Про затвердження Уніфікованої форми акта, складеного за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів: Наказ Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 26.11.2019 р. № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1293-19#Text>

4. Про затвердження Інструкції про порядок вилучення та передання на зберігання до органів внутрішніх справ вилученої у порушників природоохоронного законодавства вогнепальної та іншої зброї і боєприпасів: Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 31.03.2003 № 56/м. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0298-03#Text>

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 р. зі змінами на рік вивчення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

6. Про затвердження Інструкції з оформлення органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України матеріалів про адміністративні правопорушення: наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 05.07.2004 р. № 264. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0934-04#Text>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3 (2 год.)

ТЕМА. Управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів

Проблема управління земельними ресурсами завжди була актуальною, оскільки земля є основою будь-якого виробництва, особливо це стосується сільського і лісового господарства. Особливо актуальною проблема державного управління земельним фондом постає в умовах ринкової економіки, коли законодавчо закріплюються різні форми власності на землю і господарювання на ній. Збільшення чисельності суб'єктів господарювання на землі потягло за собою розширення кола учасників земельних відносин, а відтак загострились екологічні проблеми довкілля.

Беручи до уваги сучасну нормативно-правову базу констатуємо про розгалужену систему органів управління земельними ресурсами України: 1) органи загальної компетенції; 2) органи міжгалузевої компетенції; 3) органи галузевої компетенції; 4) спеціально уповноважений орган із питань земельних ресурсів. При підготовці до семінарського заняття варто проаналізувати повноваження державних органів у сфері управління земельними ресурсами України.

Державне управління є способом організації діяльності державних органів з метою забезпечити виконання правових норм і впорядкування суспільних відносин у тій чи іншій сфері. Управління у галузі використання та охорони земель є різновидом, складовою управління природокористуванням та охороною довкілля. Метою управління земельними ресурсами є вирішення проблем раціонального використання та охорони земель шляхом організованої, цілеспрямованої діяльності суб'єкта управління. Головною ознакою, за якою цей різновид виділяють як самостійний, є земля - основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави.

Перехід до ринкової економіки зумовив корінні зміни у формах і методах державного управління у сфері використання та охорони земельних ресурсів, а також його змісту. Набули широкого застосування економічні методи впливу на суб'єктів земельного законодавства, пов'язані з наданням податкових і кредитних пільг, виділенням коштів з державного або місцевого бюджету, звільненням від плати за земельні ділянки, компенсацією з бюджетних коштів зниження доходу власників землі і землекористувачів внаслідок тимчасової консервації деградованих і малопродуктивних земель тощо.

Разом з тим за умов ринкової економіки та роздержавлення права власності на землю важливим є поєднання економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель з методами адміністративного впливу на суб'єктів земельних правовідносин. За цих умов важливого значення набувають відповідні функції управління у галузі використання та охорони земель.

Питання для обговорення:

1. Органи управління в галузі охорони та використання земельних ресурсів загальної та спеціальної компетенції, їх повноваження.
2. Адміністративно-територіальна функція управління в галузі використання і охорони земель.
3. Державний земельний кадастр. Державний облік і моніторинг земель (поняття, мета, види).

4. Поняття про землеустрій, його основні положення, суб'єкт, об'єкт, принципи.
5. Економічний механізм регулювання землекористування.

Термінологічне завдання: земля, земельна ділянка, державний земельний кадастр, державний облік, моніторинг земель, землеустрій, екологічна стандартизація, нормування.

Методичне завдання:

(відобразити у конспекті підготовки до семінарського заняття)

I. Визначте процедуру зміни цільового призначення в залежності від форми власності на ділянку.

II. Визначте основні напрями економічного регулювання землекористування та охарактеризуйте їх.

Практичне завдання:

I. Проаналізувати з реєстру судових рішень:

а) постанову КГС Верховного суду від 23.05.2023 р. (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111338273>);

б) постанову КЦС Верховного суду від 01.03.2023 р. (URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/109303061>)

на предмет правильності застосування законодавства щодо використання земельної ділянки за цільовим призначенням.

II. Під час проведення перевірки територіальними підрозділами Держекоінспекції встановлено факт скидання стічних вод у ґрунт ТОВ «Закарпатська сироварня», внаслідок чого відбувається його забруднення. Враховуючи виявлені порушення, органами Держекоінспекції вирішено звернутися до суду щодо застосування заходів реагування, шляхом припинення діяльності ТОВ «Закарпатська сироварня», оскільки це підприємство не має укладеного договору із спеціалізованою організацією про передачу рідких відходів для їх подальшої утилізації.

Визначте коло суспільних відносин, що склалися.

Вирішіть справу та обґрунтуйте свою відповідь з посиланням на чинне законодавство.

Чи є правомірними дії органів державного контролю?

III. Громадянин М. влітку поливав свій город водою, яку видобував з криниці за допомогою електропомпи на земельній ділянці, що належить йому на праві приватної власності. Під час контролю державний екологічний інспектор застав гр. М за цим заняттям. За самовільне користування надрами державний екологічний інспектор склав протокол про порушення ст. 47 Кодексу України про

адміністративні правопорушення і виніс постанову про притягнення гр. М. до адміністративної відповідальності за порушення права державної власності на надра. Гр-н М. оскаржив постанову державного екологічного інспектора до суду. У суді він відстоював позицію, що оскільки земельна ділянка належить йому на праві приватної власності, то в силу ст. 90 Земельного кодексу України, він має право використовувати у встановленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі.

Яке рішення має прийняти суд?

Який вид права природокористування здійснював гр-н М. відповідно до умов задачі?

Чи правомірна постанова про притягнення до адміністративної відповідальності?

Додаткова література:

1. Аграрне та земельне право України: сучасна парадигма і перспективи розвитку: колективна монографія / за ред. д.ю.н., проф. А. П. Гетьмана та д.ю.н., проф. Т. В. Курман. Харків: Юрайт, 2022.

2. Баїк О.І. Про систему органів управління земельними ресурсами України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 350 – 354.

3. Земельні спори: правові висновки Верховного Суду / упорядник Ю. Я. Чумак. Київ: Алерта, 2021.

4. Ігнатенко В. Проблеми організаційно-правового забезпечення управління у сфері використання та охорони земель. *Право та інновації*. 2017. № 1 (17). С. 91 – 96.

5. Коваленко Т. О. Реалізація принципу законності у регулюванні земельних відносин в Україні: проблеми законодавчого забезпечення: монографія. Київ: Правова єдність, 2017.

6. Кулинич П.Ф. Земельна реформа в Україні: правові проблеми : монографія. Київ: Норма права, 2021.

7. Малоокій В. А. Нормативно-правове забезпечення управління земельними ресурсами територіальних громад. *Серія: Державне управління*. 2019 р. № 4 (68). С. 255 – 259.

8. Медвецька Т. В. Ефективність реалізації механізмів державного управління земельними ресурсами в Україні на сучасному етапі. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2018. Т. 29(68), № 5. С. 150-154. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29\(68\)_5_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2018_29(68)_5_28).

9. Правові позиції Великої Палати Верховного Суду у спорах, що виникають із земельних правовідносин: посібник / Л. А. Швецова та ін. Харків, 2021.

10. Управління земельними ресурсами: [навчальний посібник] / Г.І. Шарий, В.В. Тимошевський, Р.А. Міщенко, І.А. Юрко. Полтава: ПолтНТУ, 2019.

11. Федчишин Д. В. Реалізація та захист земельних прав в Україні: проблеми теорії та практики: моногр. Херсон: Гельветика, 2020.

Нормативно-правові акти:

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>.
4. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV (із змін. та допов.). Офіційний вісник України. 2003. № 29. Ст. 1431.
5. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV (із змін. та допов.). Офіційний вісник України. 2003. № 29. Ст. 1432.
6. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV (із змін. та допов.). Офіційний вісник України. 2000. № 6. Ст. 2000.
7. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 р. (із змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546.
8. Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF>.
10. Про затвердження Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження: постанова Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-%D0%BF>.
11. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI (із змін. та допов.). Відомості Верховної Ради України. 2011. № 34. Ст. 343.
12. Про будівельні норми: Закон України від 05.11.2009 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4 (2 год.)

ТЕМА. Управління в галузі охорони та використання лісів

Поряд із землею, надрами, водами, атмосферним повітрям законодавство України регулює режим використання і охорони самотійного об'єкту екологічного права – лісу. Донедавна в законодавстві України традиційним було детальне регулювання лісу та його ресурсів, що є складовою рослинних ресурсів. З прийняттям у 1999 році закону України "Про рослинний світ", законодавчого закріплення і охорони набула також і багаточисельна природна рослинність, яка не належить до лісових ресурсів. Однак належна диференціація відносин у сфері охорони і використання лісу та охорони і використання рослинного світу не відбулася. При підготовці до заняття необхідно, насамперед, з'ясувати поняття рослинного світу і лісу, складу рослинних і лісових ресурсів, їх загального правового режиму на основі аналізу Закону України "Про рослинний світ" та Лісового кодексу України.

З прийняттям нової редакції Лісового кодексу України значно змінився режим власності та лісокористування, який слід з'ясувати при підготовці теми. Окремо слід проаналізувати види загального і спеціального використання природних рослинних ресурсів та порядок їх здійснення. В системі видів лісокористування слід чітко розмежовувати і уявити право користування лісами і право використання лісових ресурсів, їх особливості, порядок і умови здійснення.

Серед функцій державного управління в галузі охорони і використання лісів доцільно звернути увагу на такі: розподіл і перерозподіл лісів, лісовпорядкування, відновлення лісів і лісорозведення.

Окрему увагу треба приділити визначенню системи заходів охорони лісів, значенню державного контролю в цій галузі, правовому статусу суб'єктів, що його здійснюють.

Питання для обговорення:

1. Завдання державного регулювання та управління у сфері лісових відносин.
2. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин.
3. Функції управління. Функціональний поділ лісів. Державний облік, кадастр і моніторинг лісів. Контроль за використанням та охороною лісів.
4. Розвиток системи повноважень органів виконавчої влади в галузі лісових відносин.
5. Удосконалення фінансового та економічного механізмів регулювання лісокористування.
6. Виконання завдань у сфері лісових відносин, пов'язаних із євроінтеграцією України.

Термінологічне завдання: ліс, лісові ресурси, лісова ділянка, земельна лісова ділянка, лісові відносини, лісове господарство, лісовпорядкування.

Практичне завдання:

I. Закарпатською міжрайонною прокуратурою з нагляду за додержанням законів у природоохоронній сфері спільно з працівниками Державної екологічної інспекції в Закарпатській області проведено перевірку додержання вимог лісового та іншого законодавства щодо охорони, раціонального використання та відтворення лісових ресурсів в лісовому фонді ДП, за наслідками якої виявлено ряд порушень, які відображені в акті перевірки дотримання вимог природоохоронного законодавства.

За результатами перевірки Закарпатським міжрайонним прокурором з нагляду за додержанням законів у природоохоронній сфері директору ДП внесено подання про усунення порушень вимог лісового законодавства в якому заявлено вимогу, зокрема, анулювати лісорубний квиток в частині надання дозволу на розробку лісосіки вибірково-санітарної рубки та скасувати наказ директора Підприємства «Про продовження терміну на заготівлю та вивезення деревини» як незаконний.

Проте вимоги прокурора Директором ДП відхилено, оскільки є постійним лісокористувачем, тому має право на заготівлю деревини на земельній ділянці, вказаній у державному акті на право постійного користування землею.

Прокурор звернувся із позовом до суду.

Дайте вичерпний перелік нормативно-правових актів, що регламентують дану сферу правовідносин.

Надайте правову оцінку правовідносинам, що виникли між сторонами.

Які способи врегулювання спору можуть бути застосовані судом?

II. Проаналізуйте з реєстру судових рішень:

а) постанову КГС Верховного суду від 28.09.2023 р. справа № 927/32/23 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113924886>);

б) постанову КГС Верховного суду від 25.05.2023 р. справа № 924/883/21 (URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111460143>)

на предмет правильності застосування норм матеріального та процесуального права.

Додаткова література:

1. Батир Ю. Г. Державне управління і регулювання лісовим господарством України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління.* 2019. Вип. 1. С. 77-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2019_1_15.

2. Волков О.Є. Адміністративно-правове забезпечення використання й охорони лісового фонду України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль : ТНЕУ, 2020.

3. Дробко Е. В., Левківський В. М. Державне управління та державна політика у сфері лісових відносин: теоретичний аспект. 2013. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Nvamu_upravl_2013_2_17.pdf

4. Єгорова Т.П. Охорона лісів за законодавством України та країн СНД: порівняльно-правовий аналіз. Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2015. URL: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Egorova/d_Egorova.pdf

5. Заверюха М. М. Правова охорона лісів в умовах воєнного часу. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2022. № 3. С. 164-167.

6. Ковальчук Т. Право постійного і тимчасового користування лісами: юридичні ознаки та особливості змісту. *Право України.* 2011. №2.

7. Кобецька Н. Р. Договірне регулювання довгострокового тимчасового користування лісами. *Порівняльно-аналітичне право.* 2015. № 1. http://pap.in.ua/1_2015/43.pdf.

8. Мосін А.В. Деякі особливості публічного управління в сфері забезпечення охорони лісів від незаконної вирубки. *Інноваційний розвиток сучасної науки: нові підходи та актуальні дослідження.* Матеріали науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26-27 березня 2021 р.). Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. С. 101-105.

9. Науково-практичний коментар Лісового кодексу України / Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Т.Г. Ковальчук [та ін.]; за заг. ред. Г.І. Балюк. Київ: Юрінком Інтер, 2009.

10. Непийвода В. П. Правове регулювання суспільних відносин щодо лісів у контексті сталого розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.06. Київ, 2006.

11. Організаційно-правові засади державного управління лісовим фондом України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Кабінет Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2014. 19 с.

12. Соколова А. К. Теоретичні засади становлення та розвитку флористичного права України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.06. Харків, 2013.

13. Сторожук В.Ф. Аналіз нормативного поділу лісів за функціональним призначенням. Регіональна програма «Правозастосування і управління в лісовому секторі країн східного регіону дії європейського інструменту сусідства і партнерства» Київ. 2014. URL: http://www.enpi-fleg.org/site/assets/files/2120/report_storozhuk_analysis_functional_division_of_forests.pdf

14. Сторожук В.Ф., Гайно П. Інвентаризація лісів – статус кво в Україні, досвід Німеччини та рекомендації від FAO. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Київ,

2017. URL: https://www.lisportal.org.ua/wp-content/uploads/2017/08/APD_APR_06-2017_Forest_Inventories_ukr.pdf

15. Сторчоус О.М. Удосконалення юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства та протидія обігу незаконно добутих лісових ресурсів: рекомендації щодо внесення змін у законодавство. Регіональна програма «Правозастосування і управління в лісовому секторі країн східного регіону дії європейського інструменту сусідства і партнерства». Київ, 2016. URL: http://www.enpifleg.org/site/assets/files/2118/report_storchous_improving_legal_liability_recommendations_to_legislation.pdf

16. Чопик О. Поняття лісу як об'єкта правового регулювання. *Вісник Львівського національного університету ім. І. Франка. Серія Юридична*. 2010. Вип. 50.

17. Юрчишин Н. Г. Реалізація права приватної власності на ліси в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.06. Київ, 2009.

18. Ярошенко А. С., Дума А. А., Марочко А. А. Організаційно-правовий механізм охорони лісових ресурсів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. № 67. С. 169-173.

Нормативно-правові акти:

1. Лісовий Кодекс України в редакції від 8.02.2006 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>

2. Кримінальний кодекс України <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran1581#n1581>

3. Кодекс про адміністративні правопорушення України <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/paran313#n313>

4. Про мораторій на проведення суцільних рубок на гірських схилах в ялицево-букових лісах Карпатського регіону: Закон України від 10.02.2000 <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1436-14>

5. Про рослинний світ: Закон України від 9.04.1999 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/591-14>

6. Про Червону книгу України: Закон України від 7.02.2002 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3055-14>

7. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України: постанова Кабінету Міністрів України від 8.10.2014 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF>

8. Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок: постанова Кабінету Міністрів України від 16.05.2007 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>

9. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: постанова Кабінету Міністрів України від 23.07.2008 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-%D0%BF>

10. Про затвердження Порядку спеціального використання лісових ресурсів: постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF>

11. Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/761-2007-%D0%BF>

12. Про затвердження правил поліпшення якісного складу лісів: постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2007 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/724-2007-%D0%BF>

13. Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів: постанова КМУ від 20.05.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/612-2022-%D0%BF#Text>

14. Про затвердження Порядку випалювання сухої рослинності або її залишків: наказ Міндовкілля від 12.08.2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1311-21#Text>

15. Про затвердження Положення про державну лісову охорону: постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2009 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976-2009-%D0%BF>
16. Правила використання корисних властивостей лісів, затверджені наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 14.08.2012 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1536-12>
17. Про затвердження Положення про Зелену книгу України: постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2002 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1286-2002-%D0%BF>
18. Про затвердження Правил рубок головного користування: наказ Держкомісгоспу України від 23.12.2009 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-10>
19. Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України: наказ Мінбуду України від 10.04.2006 <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0880-06>

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи передбачають поглиблене опрацювання окремих проблемних з точки зору теорії, практики чи нормотворчості питань на підставі аналізу та реферування наукових джерел. Стислий аналіз відповідного питання з власними висновками, узагальненнями та баченням вирішення відповідного питання *представляється студентом у вигляді усного виступу на семінарському занятті за відповідною темою.*

Аналіз судових рішень. Аналіз потрібно здійснювати за такою *схемою*:
- *короткий опис суті спору* (у цій справі йде мова про те, що відповідач ... (описуєте суть проблеми...));
- *суть позовних вимог* (позивач звернувся до суду з позовом, до прикладу, про захист права власності на земельну ділянку... Позивач обґрунтовує позовні вимоги такими аргументами:...);
- *результат розгляду* (викладає зміст прийнятого рішення судом I інстанції, апеляційної... з обов'язковим покликанням на реєстр судових рішень);
- *власні висновки щодо особливостей цієї справи* (Я вважаю, що в даній справі було (не було) порушення...).

Для аналізу необхідно використовувати рішення касаційної інстанції з тим, щоб комплексно проаналізувати підхід суду до врегулювання спорів в галузі охорони довкілля та природокористування:

I. Практика Великої Палати Верховного Суду щодо розгляду справ зі спорів, які виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав:

Юрисдикція спорів, що виникають у сфері охорони навколишнього природного середовища.

II. Практика Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду щодо розгляду справ зі спорів, які виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав:

1. Спори, що виникають у правовідносинах в галузі охорони атмосферного повітря.

2. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах із збереження, використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення.

3. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах з володіння, користування та розпоряджання лісами, забезпечення охорони, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів.

4. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах, пов'язаних з утворенням, збиранням і заготівлею, сортуванням, перевезенням, зберіганням, обробленням (переробленням), утилізацією, видаленням, знешкодженням та захороненням відходів.

5. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах в галузі мисливського господарства та полювання.

6. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів.

7. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах, пов'язаних з оцінкою впливу на довкілля.

8. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах із забезпечення доступу до екологічної інформації

III. Практика Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду щодо розгляду справ зі спорів, які виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав:

1. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах в галузі охорони атмосферного повітря.

2. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах з охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування.

3. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах з володіння, користування та розпоряджання лісами, забезпечення охорони, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів.

4. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах, пов'язаних з утворенням, збиранням і заготівлею, сортуванням, перевезенням, зберіганням, обробленням (переробленням), утилізацією, видаленням, знешкодженням та захороненням відходів.

5. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у відносинах в галузі охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення його природних комплексів.

6. Судова практика у справах зі спорів, що виникають у гірничих відносинах (користування надрами).

IV. Практика Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у справах, що виникають у правовідносинах щодо вчинення злочинів проти довкілля:

1. Спори, що виникають у правовідносинах у зв'язку з вчиненням злочину, передбаченого ст. 246 КК України (щодо незаконної порубки або перевезення, зберігання, збуту лісу).

2. Спори, що виникають у правовідносинах у зв'язку з вчиненням злочину, передбаченого ст. 240 КК України (щодо порушення правил охорони або використання надр).

V. Практика Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у спорах, що виникають у правовідносинах щодо порушення природоохоронного законодавства:

1. Спори, що виникають у правовідносинах із порушенням законодавства про охорону тваринного світу.

2. Спори, що виникають у правовідносинах із порушенням законодавства про охорону рослинного світу.

3. Спори, що виникають у правовідносинах у зв'язку із забрудненням навколишнього середовища.